

> Goran Višnjić, Zrinka Cvitešić

foto: Marko Ercegović

ŽELJKA TURČINOVIĆ

Dojmljiva slika malog inzularnog svijeta

IVO VOJNOVIĆ: *Ekvinocijo*

Redatelj: KREŠIMIR DOLENČIĆ

Dubrovačke ljetne igre

Premijera: 27. srpnja 2024.

Ekvinocijo je, uz *Dubrovačku trilogiju*, djelo koje je ponajviše obilježilo dramski opus Iva Vojnovića, čemu u prilog govore njegova respektabilna recepcija na domaćoj i međunarodnoj sceni te prijevodi na nekoliko stranih jezika. Prema usuglašenom mišljenju naših književnih povjesničara i teatrologa, praizvedbom *Ekvinocija*, održanom 30. listopada 1895. u novootvorenoj zgradi Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu, počelo je razdoblje hrvatske kazališne moderne.

Posebnu važnost, usporedivu sa statusom nekih Držićevih djela, *Ekvinocijo* ima u kontekstu dubrovačke zavičajne književnosti, kao jedna od rijetko autentičnih, duboko proživ-

ljenih i majstorski izrađenih dramskih slika ljudi, mentaliteta i običaja dubrovačkoga svijeta u drugoj polovici 19. stoljeća. Na kartu te autentičnosti igrale su od 1903. do 1935. i tri hvaljene postave toga dijela s vrsnim dubrovačkim glumcima amaterima, čiji su veristički pristup i izvornost govora, prilikom gostovanja 1936. (Dubrovačko kazališno društvo), oduševili zagrebačku publiku i kritiku koja ih je podarila epitetom „hudožestvenika“.

Očekivalo bi se stoga da su Dubrovačke ljetne igre, kao festival koji je u svojem formativnom dramskom segmentu od samih početaka umnogome bio okrenut dubrovačkoj književnoj baštini, *Ekvinocijo* zarana

> Nika Lasić, Perica Martinović, Maro Martinović i statisti foto: Marko Ercegović

uvrstile u red svojih nezaobilaznih repertoarnih uzdanica, no činjenice govore drugačije. Za razliku od *Dubrovačke trilogije*, koja je djelomično (*Na taraci*, red. Branko Gavella, 1952. te Joško Juvančić, 2009.) ili u cijelosti (predstave Koste Spaića iz 1965. te J. Juvančića iz 1979. i 1999.) u više navrata postavljana na Igrama, *Ekvinocijo* je svoju prvu festivalsku produkciju dočekao tek 2004., kad ga je Joško Juvančić uprizorio na istočnoj, hridinastoj obali otoka Lokruma, u čudesnoj simbiozi s

prostorom koji je bio iskorišten funkcionalno koliko i metaforički, otvarajući pogled gledatelja prema mračnoj pučini; prema moru kao simbolu života i nade malog i sirotog vojnovičevskog mediteranskog puka, uvjerenog da negdje daleko iza horizonta postoji mogućnost boljeg i sretnijeg života.

Juvančićevoj predstavi na Igrama je, doduše, prethodio *Ekvinocijo* u režiji Ivice Kunčevića, no riječ je tu bila o hvaljenoj i

nagrađivanoj gostujućoj produkciji, premijerno izvedenoj potkraj 1971. u dubrovačkom Kazalištu Marina Držića, u čijoj je dvorani i izvedena tijekom trosezonskog života (1972. – 1974.) na repertoaru Ljetnih igara.

Juvančićev *Ekvinocijo* vratio se poslije četverogodišnje stanke na Lokrum i Igre u ljeto 2013. i 2014., u novoj, glumački i konceptijski izmijenjenoj verziji, a svoju posve novu festivalsku produkciju ta je drama dočekala deset godina poslije, u srpnju 2024., na 75. Dubrovačkim ljetnim igrama. Ovaj put režirao ju je Krešimir Dolenčić, koji je za prostor igre izabrao malu živopisnu valu s lučicom i istezalištem barki u Posatu, ispod unutarnjeg mosta od Ploča, sa sjeverne strane stare gradske luke. Taj je prostor već imao neposredne kontakte s glumcima – 2017. poslužio je kao važna lokacija pri snimanju filma *Robin Hood* (red. Otto Bathurst), no nikad nije korišten kao scenski prostor za neku predstavu Dubrovačkih ljetnih igara.

Svojom konfiguracijom, lučica u Posatu pokazala se idealnom za uprizorenje djela koje se događa među pomorcima i ribarima u „malom pristaništu dubrovačkog primorja“, što svakako treba zahvaliti i kvalitetnom scenografskom konceptu Dinke Jeričević koja je, bez suvišnih elemenata i pregrada, stvorila multifunkcionalni, otvoren i razveden prostor igre, u kojem se radnja istovremeno događala na vertikalnom i horizontalnom planu. Ni ovaj put, međutim, nije izostala metaforička dimenzija prostora: vala u Posatu predstavljala je utočište skromnog i običnog svijeta, a u pozadini su bljeskala svjetla grada kao simbola nekog drugog i bogatijeg životnog okružja. Taj ambijentalni kontrapunkt pokazao se izuzetno važnim za atmosferu predstave, baš kao i harmonični sklad tradicionalnog i novog, mladenačkog i staračkog, siromašnog i bogatog, kojim su kroz kostime Lea Kulaša bili obilježeni svi likovi što su prodefilirali 'pozornicom' u Posatu. Moglo bi se zapravo reći da su svi autorski prinosi, od već spomenutih do

glazbe Stanka Juzbašića, oblikovanja svjetla Tomislava Maglečića i koreografije Zrinke Japunčić, kreativno i skladno korespondirali sa suvremeno mišljenom i depatetiziranom režijom Krešimira Dolenčića, koja je uz posvećenu, govorno melodioznu i besprijeckorno izbrušenu igru gotovo cijeloga glumačkog ansambla (jezični savjetnik Maro Martinović) uspjela stvoriti ambijentalno dojmljivu te identitetski snažno profiliranu dubrovačku predstavu.

Vojnovićev *Ekvinocijo* melodramski je intonirana priča o nesretnoj sudbini samohrane majke iz malog mjesta u dubrovačkoj okolini, u čiji se život, dolaskom bogatog iseljenika iz Amerike, Nika Marinovića, vraćaju zlodusi prošlosti. Slika je to života običnih i siromašnih ljudi koji u čežnji za boljim životom odlaze u Ameriku, gdje izmučeni nostalgijom za rodnom krajem te radom na najtežim poslovima mnogi zauvijek i ostanu. Rijetki među njima su uspjeli, a takav je upravo Niko Marinović, kojega u Dolenčićevoj predstavi, u maniri pohotnog i mizoginog bogatuna, samouvjereno i vehementno igra Goran Višnjčić. Posebno grub i nadmen u ophođenju s malim ljudima iz svijeta iz kojega je i sam ponikao, Višnjčićev Niko izravno podsjeća na današnji, kapitalističko-patrijarhalni model moćnog muškarca.

Impuls suvremene žene koja se bori za dignitet majke i rodnu ravnopravnost, na minuciozan i inteligentan način u lik Jele upisuje Zrinka Cvitešić, čija gluma na taj način prerasta iz puke interpretacije lika u puno glumačko autorstvo. Poznato je da Vojnović u svojim dramama dubrovačke tematike posebnu pozornost posvećuje ženama, slaveći njihovu životnu i majčinsku snagu, a iz te piščeve naklonosti Zrinka Cvitešić izvlači najfinije niti te gradi Jelu kao požrtvovnu i jaku ženu koja unatoč životnom jadu dobiva novu snagu i impulzivnost u susretu s Nikom. „Žedna sam poštenja i pravde za svoga sina“, kaže Jele, bez straha od predrasuda primitivne sredine kojoj pripada. A Dolenčićeva

režija joj ni u jednom trenutku ne dopušta iskliznuće u patetiku ili melodramsku intonaciju, potencirajući činjenicu da, postojana i čvrsta u svojoj žrtvi, Jele prerasta u iskonsku tragičnu heroinu u kojoj se dolaskom Nika Marinovića, zatajenoga oca njezina izvanbračnog sina Iva, budi nagon za osvetom i pravdom.

Cijela predstava i inače je nabijena snažnim osjećajima i dojmljivim prizorima koji se izmjenjuju u ritmu ditiramba i elegije, reljefno slikajući bogobojazni i skromni život jednog davno iščezlog malog svijeta, prožeta odanošću prema prijatelju i susjedu. Iz te atmosfere izrastaju i likovi Iva Ledinića (Karlo Mrkša) i Anice (Lara Nekić), koji u predstavi imaju dvojaku zadaću: iskazati emotivni odnos prema roditeljima i poštovanje njihova autoriteta, ali i otjeloviti međusobnu ljubav, kojoj se posebno žestoko protivi Aničin otac Frano. Mrkša je silovit u borbi za svoja prava, ali nježan i obziran prema majci kao svojem jedinom životnom utočištu, dok Lara Nekić stvara naoko naivnu, ali uvjerljivu kreaturu mlade i snažne djevojke koja živi u strahu od proračunatoga oca Frana Dražića, što ga u uvjerljivoj i impulzivnoj kreaciji, koja funkcionira kao antipod roditeljskoj figuri Jele, donosi Goran Grgić.

Posebno je dojmljiva scena ekvinocijalne oluje, obilježene *Sinfoničkim intermezzom*, u kojem se čudesna glazba Stanka Juzbašića rastvara u scenski realističnom, ali i simboličkom kodu izmučene Jeline duše. Ostvarena u atmosferi iskonske dramske napetosti, što je donosi borba između života i smrti, te potpomognuta glazbom, svjetlosnim i zvučnim efektima i gromkim recitiranjem Vlaha Slijepoga, ta scena prijeteće ekvinocijske oluje efektna je kvintesencija i Vojnovićeve drame i Dolenčićeve predstave.

Inzularnost mjesta radnje potencirana je odabirom ambijenta, a posebne simpatije budi Vlaho Slijepi, kojega u strasnoj, proročkoj interpretaciji, Maro Martinović gradi kao

dobrog duha toga osamljenog i zaboravljenog utočišta mirnih i skromnih ljudi. Njihova osuđenost na svakodnevnu uzajamnost na poseban način progovara pak likom sveprisutnog, publici simpatičnog i bliskog barkarijola Pava, u interpretaciji Joška Ševe, a uvjerljiva ostvarenja donijeli su i Olivera Baljak kao njegova odana i nametljiva žena Kata, Branimir Vidić u ulozi docirajućega Paroka koji svaku situaciju poentira pravednim sudom o tome što je dobro, a što loše u životima njegovih župljana, Nika Lasić kao glasna i strastvena djevojka u kući Dražićevih, Perica Martinović čija Marija od Poste spontano i glasno dohodi i prolazi, unoseći dinamičnost u svoj lik i radnju te Mirej Stanić koja kao Mare Pendova bez izgovorene riječi stvara dojmljivu glumačku minijaturu. Toni Kukuljica kao Toni Perović i Maro Drobnic kao Marko Vojvodić tipični su pak mladići te sredine i toga vremena, koji svojim veseljem i glazbom donose dašak novoga doba u sumornu realnost, dok slikoviti likovi puka i djece daju živost i autentičnost ozračju malog porta u kojem se sav taj svijet rađa, živi i umire.

Posebno je jaka i makabrična završna scena predstave, zagrljaj Nika i Jele, u kojem se sjedinjuju *eros* i *thanatos*. Jele ga moli da se pobrine za sigurnost njihova sina koji odlazi u Ameriku, ali ne dobivši potvrđan odgovor, ubija ga nožem, sprečavajući ga tako da stane na put Ivovoj i Aničinoj sreći. Njezina sudbina u toj predstavi ostaje nedorečena, ostavljena na volju doživljaju i domišljatosti svakog gledatelja. Kod Vojnovića ona umire, kod Dolenčića, nakon Nikova ubojstva, ulazi u more te rasterećena od teškog i napaćenog života nestaje na mračnoj pučini.

Postava *Ekvinocija* iz ljeta 2024. s pravom je naišla na sjajne reakcije publike i kritike, a kao *post festum* toga uspjeha došle su i Nagrade hrvatskog glumišta za najbolju režiju (Krešimir Dolenčić), glavnu žensku (Zrinka Cvitešić) i mušku ulogu (Goran Višnjić) te za najbolju predstavu u cjelini.

> Branimir Vidić, Joško Ševo, Olivera Baljak, Zrinka Cvitešić, Goran Višnjić, Goran Grgić foto: Marko Ercegović

> Goran Višnjić, Karlo Mrkša foto: Marko Ercegović